

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkversterking Steurgat/ Bergsche Maas, Dijkkring 24 (Werken- dam – Hank)

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

19 augustus 2010 / rapportnummer 2453-38

1. Hoofdpunten van het MER

De oostelijke Steurgatdijk tussen Werkendam en Hank voldoet niet aan de wettelijke veiligheidseisen. Voor de dijkversterking stelt het Waterschap Rivierenland een plan op, dat moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. Ter onderbouwing van de besluitvorming wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')¹ beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een onderbouwing van de alternatieven en de rol die de milieuaspecten daarin spelen;
- een beschrijving van de gevolgen voor beschermde natuur waaronder Natura 2000-gebied 'de Biesbosch'. Indien significante gevolgen niet met zekerheid kunnen worden uitgesloten dient een passende beoordeling deel uit te maken van het MER;
- een beschrijving van de gevolgen van het voornemen voor de landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Geef de maatregelen aan die getroffen kunnen worden om de landschappelijke inpassing te optimaliseren en negatieve gevolgen voor de cultuurhistorie te minimaliseren;
- een goede en publieksvriendelijke samenvatting, net als in de startnotitie voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

2. Achtergronden besluitvorming

2.1 Achtergrond, probleemstelling en doel

De startnotitie geeft in §2.5 de doelstelling van het plan weer. Primair is dit voldoende veiligheid van de dijk voor ten minste vijftig jaar bewerkstelligen. Secundair is dit het behouden of verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *adviezen*. In bijlage 2 vindt u de zienswijzen en adviezen die de Commissie bij haar advisering heeft betrokken.

In de startnotitie wordt aangegeven dat delen van de dijk niet aan de veiligheidseisen voldoen door een hoogtetekort en/of een stabiliteitsprobleem. De genoemde hoogtetekorten in 2050 zijn inclusief de marges voor de dijkringbenadering en de robuustheidstoelag. De robuustheidstoelag is bedoeld om onzekerheden in de ontwikkeling van de waterstanden op te vangen. Ga in het MER in op de onzekerheidsfactoren waarvoor de robuustheidstoelag is bedoeld. Geef tevens aan hoe de relatie is met en wat de gevolgen zijn van het project Noordwaard voor maatgevende hoogwaterstanden in het Steurgat en welke factoren van invloed zijn op deze maatgevende hoogwaterstanden.

2.2 Beleidskader

In de startnotitie is ingegaan op de belangrijkste wet- en regelgeving en het beleid waarmee rekening gehouden moet worden bij de besluitvorming over de dijkversterking. Neem dit kader over in het MER en geef aan of de in de startnotitie geschetste principeoplossingen of alternatieven passen binnen de randvoorwaarden uit deze wet- en regelgeving en dit beleid. In aanvulling hierop dient ook te worden ingegaan op de Nota Mobiliteit, de Beleidsvisie Recreatie Toervaart Nederland 2008-2013² en het beleid van het Waterschap Rivierenland.

3. Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Algemeen

Geef inzicht in de activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg en inrichting) en de eindsituatie (gebruik, beheer en onderhoud). Besteed aandacht aan de fasering en doorlooptijd van de uitvoering.

3.2 Alternatieven

In hoofdstuk 4 van de startnotitie is uitgebreid ingegaan op de alternatieven. De Commissie kan zich vinden in de te onderzoeken alternatieven en heeft nog de volgende drie suggesties:

² Zie hierover ook het advies van Rijkswaterstaat (nr. 7 in de lijst van ontvangen zienswijzen en adviezen in bijlage 2 van dit advies).

In de startnotitie wordt aangegeven dat een overslagcriterium wordt gehanteerd van maximaal 1 liter per seconde per strekkende meter dijk. De Commissie beveelt in navolging van het advies van het Q-team aan in te gaan op de mogelijkheden voor een groter overslagdebiet op plaatsen die daarvoor potentie hebben (bijvoorbeeld de koppeltrajecten van de voormalige Kreken) zonder dat dit direct leidt tot alternatieven met hele flauwe binnentaluds (aangeduid met de term Deltadijk in de startnotitie).

De Commissie geeft op basis van hetgeen in §2.1 van dit advies zal worden uitgewerkt in overweging ook een alternatief op te nemen dat rekening houdt met hogere toetspeilen, die ontstaan als de dijk aan de overzijde van het Steurgat langs de Noordwaard niet of niet met zekerheid afsluitbaar wordt.

Tot slot adviseert de Commissie om bij de alternatieven aandacht te besteden aan de mogelijkheden voor een buitendijkse variant.³

3.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

In §4.4 van de startnotitie staat dat geen zelfstandig meest milieuvriendelijke alternatief (mma)⁴ wordt ontwikkeld omdat het Waterschap er van uit gaat dat één van de te onderzoeken alternatieven als zodanig beschouwd kan worden. De Commissie adviseert om de volgende aspecten daarbij te betrekken:

- een milieuvriendelijke wijze van aanleg en het benutten van milieuvriendelijke (bekledings-)materialen;
- het maximaal beperken van milieueffecten in de realisatiefase en eindsituatie (beheer en onderhoud);
- afwerking en beheer gericht op het vergroten van de natuur- en belevingswaarde, inclusief positieve bijdragen aan Natura 2000, EHS en/of het nationaal park 'de Biesbosch'.

3.4 Referentie

Geef bij de referentiesituatie aan wat de invloed zou kunnen zijn van de diverse scenario's die nu onderzocht worden in het kader van het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden en de reden waarom hier nu nog wel/geen rekening mee wordt gehouden.

³ Zie hierover ook de zienswijze van ZLTO (nr. 1 in de lijst van ontvangen zienswijzen en adviezen in bijlage 2 van dit advies)

⁴ De Commissie wijst er op dat het per 1 juli 2010 (inwerkingtreding Wet modernisering m.e.r.) geen wettelijk inhoudsvereiste meer is om een mma op te nemen in het MER. Wel dienen nog steeds alle redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven beschreven te worden.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Algemeen

Om alternatieven goed te kunnen toetsen aan doelbereik en milieugevolgen adviseert de Commissie om de toetsingscriteria, waar mogelijk, kwantitatief en meetbaar te maken.

Besteed ook aandacht aan de samenhang tussen de verschillende projecten die in het rivierengebied plaatsvinden (zie ook §2.1) en aan cumulatieve effecten van deze projecten gezamenlijk.

In de startnotitie wordt al uitgebreid ingegaan op de mogelijke effecten die in het MER onderzocht zullen worden. De Commissie heeft nog een aantal aanbevelingen die in §4.2 tot en met §4.5 verder worden uitgewerkt.

4.2 Bodem

Werk het aspect bodem uit conform de in de startnotitie beschreven aanpak. Besteed daarnaast in het MER aandacht aan:

- de logistiek van aan- en afvoer van grond en eventueel hiervoor noodzakelijke depots;
- de mogelijkheden voor optimalisatie van de grondbalans van dit project in combinatie met andere projecten (bijvoorbeeld in het kader van Ruimte voor de Rivier)⁵,
- zettingen zowel ter plaatse van de dijk als in de directe omgeving ervan en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing.

4.3 Natuur

Geef aan wat de onderscheidende (kenmerkende) natuurwaarden zijn in het gebied die in de aanleg- en/of gebruikfase door het voornemen beïnvloed kunnen worden. Beschrijf vervolgens de autonome ontwikkeling van deze natuurwaarden. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke kenmerkende soorten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn en wat de aard van de gevolgen⁶ is. Beschrijf tevens welke kansen voor de natuur gecreëerd kunnen worden met het voornemen.

⁵ Het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst er ook op dat mogelijk gebruik gemaakt kan worden van grond die vrijkomt bij andere projecten binnen Ruimte voor de Rivier.

⁶ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld geluid, of verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding.

Gebiedsbescherming

Geef het Natura 2000-gebied 'de Biesbosch' en de EHS-gebieden in het studiegebied duidelijk aan op kaart. Maak bij EHS voor zover relevant onderscheid in de grondslag van de bescherming en het ambitieniveau (ecologische verbindingszone e.d.). Maak op kaart duidelijk waar deze gebieden liggen ten opzichte van de dijkversterking.

Natura 2000-gebied 'de Biesbosch'

- vermeld de instandhoudingdoelstellingen voor de verschillende soorten en habitattypen en geef aan of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;
- vermeld voor habitattypen de actuele en verwachte oppervlakte, kwaliteit⁷ en ligging;
- vermeld voor soorten de verspreiding, de functionaliteit van het leefgebied (broedgebied, paaiplaats, slaapplaats etc.), de populatieomvang (vogels) en de ontwikkeling aan de hand van meerjarige trends;
- beschrijf de gevolgen van de aanleg- en exploitatiefase voor habitattypen en soorten, en breng bij onzekerheden/kennisleemtes een worst case scenario in beeld;
- ga na of de dijkversterking, afzonderlijk dan wel in cumulatie met andere activiteiten, significante⁸ negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied. Houd daarbij nadrukkelijk rekening met de aanlegfase. Ook positieve effecten kunnen hierbij worden betrokken⁹;
- geef aan of het voornemen doorwerking krijgt in het concept-beheerplan en zo ja welke¹⁰;
- stel een passende beoordeling op indien significante gevolgen niet met zekerheid kunnen worden uitgesloten.¹¹ Het is verplicht om een passende beoordeling op te nemen in een plan-MER.¹²

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Beschrijf voor de EHS-gebieden die mogelijk door de werkzaamheden worden beïnvloed, de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden'. Ga ook in op de gevolgen voor het beoogde ecologisch functioneren van (robuuste) ecologische verbindingszones. Onderzoek welke gevolgen het initiatief op deze actuele en potentiële kenmerken en waarden heeft. Voor de EHS geldt volgens de Nota Ruimte een 'nee-tenzij' principe. Geef aan hoe het 'nee-tenzij' principe provinciaal is uitgewerkt in een toetsingskader en hoe dit wordt doorlopen.¹³ Beschrijf bij gevolgen voor de EHS welke mitigerende en eventueel compenserende maatregelen genomen kunnen worden.

⁷ Zie voor een kenschets, definitie en kwaliteitseisen van habitattypen en de ecologische vereisten van soorten de profielendocumenten van LNV.

⁸ Gebruik hiervoor eventueel de Leidraad bepaling significantie van het Steunpunt Natura 2000.

⁹ Bijvoorbeeld creëren van waterriet op de voorlanden/vooroeveren voor moerasvogels of paaiplaatsen voor vis.

¹⁰ Zie hierover ook de zienswijze van ZLTO (nr. 1 in de lijst van ontvangen inspraakreacties in bijlage 2 van dit advies).

¹¹ Maak daarbij gebruik van de Leidraad bepaling significantie van het Steunpunt Natura 2000.

¹² Dit volgt uit art. 19j, lid 4, Natuurbeschermingswet 1998. Als voor dit voornemen een bestemmingsplan moet worden herzien, dan is die herziening waarschijnlijk plan-m.e.r.-plichtig.

¹³ Per provincie is een toetsingskader en compensatieregeling EHS vastgesteld, dat in principe past binnen de nationale Nota Ruimte en de Spelregels EHS.

Nationaal park 'de Biesbosch'

Het studiegebied overlapt deels met de begrenzing van het nationaal park.¹⁴ Beschrijf de eventuele gevolgen van het voornemen voor het Landschap en de ecosystemen, en ga in op de kansen en risico's voor de beoogde kwaliteitsverbetering.

Soortenbescherming¹⁵

Eind november 2009 heeft een ecologisch vooronderzoek plaatsgevonden. Hierin is aangegeven welke potentiële knelpunten kunnen ontstaan door de verstoring als gevolg van de dijkversterking. Ook wordt inzicht geboden in de aanwezigheid van soorten per kilometerhok. Geconcludeerd wordt dat aanvullend veldonderzoek nodig is. De Commissie onderschrijft dit.¹⁶

Geef in het MER aan welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten in het plangebied voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt¹⁷. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor de beschermde soorten en bepaal daarbij of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats. Geef indien verbodsbepalingen overtreden kunnen worden aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Beschrijf maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen, zoals het uitvoeren van werkzaamheden buiten kwetsbare periodes voor soorten.

4.4 Scheepvaart en recreatievaart

Geef aan of de alternatieven invloed kunnen hebben op de scheepvaart en de recreatievaart.¹⁸ Ga daarbij ook in op eventuele tijdelijke effecten tijdens de aanlegfase.

¹⁴ De begrenzing is raadpleegbaar via www.minlnv.nl/natuur/gebiedsbescherming/gebiedendatabase/nationale_parken. Zie ook www.np-debiesbosch.nl/documents/iframe.xml?lang=nl voor meer informatie. Er is geen eigenstandig ruimtelijk beleid en wettelijk beschermingsregime voor nationale parken.

¹⁵ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

¹⁶ Door aanvullend veldonderzoek kunnen ook de kennisleemtes ten aanzien van de effectbepaling op het Natura 2000-gebied of EHS-gebied geëlimineerd worden.

¹⁷ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrichtlijn/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

¹⁸ Zie hierover ook het advies van Rijkswaterstaat (nr. 7 in de lijst van ontvangen zienswijzen en adviezen in bijlage 2 van dit advies).

4.5 Landschap en cultuurhistorie

Werk de aspecten landschap en cultuurhistorie uit conform de in de startnotitie beschreven aanpak. Geef daarbij ook aan in hoeverre de ontwerpprincipes uit de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit zijn toegepast. Richt de aandacht daarbij in het bijzonder op de totstandkoming van een dijk die kenmerkend is voor de overgang van het natuurlandschap van de Biesbosch naar het open polderlandschap ten oosten daarvan.

Neem in het MER een kaart op met daarop weergegeven de aanwezige monumenten en de archeologische verwachtingswaarde. Gebruik bij het in beeld brengen van de cultuurhistorie de kennis van lokale verenigingen, ook wanneer geen archeologisch veldonderzoek wordt uitgevoerd.

5. Overige aspecten

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven' en 'leemten in milieu-informatie' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

Verduidelijk het voornemen door, waar mogelijk, gebruik te maken van kaartmateriaal, foto's en andere visualisaties. Maak gebruik van recent topografisch kaartmateriaal met een duidelijke legenda en goed leesbare topografische namen.

De Commissie wijst op het belang van een goed (zelfstandig) leesbare samenvatting met het oog op de communicatie richting derden.

Besteed in de aanzet tot het evaluatieprogramma aandacht aan het herstel en de ontwikkeling van de dijkvegetaties.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: Waterschap Rivierenland

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Brabant

Besluit: Goedkeuring van het projectplan voor de dijkversterking

Categorie Besluit m.e.r.: C12.2

Activiteit: Dijkversterking

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in "BN/ De stem Oosterhout, Brabants Dagblad en Altena Nieuws" van: 24 juni 2010

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 28 juni t/m 9 augustus 2010

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 21 juni 2010

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 19 augustus 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij dit project is als volgt:

dr.ir. G. Blom (voorzitter)

ir. D.A. Boogert

ir. L.D. Boom

drs. J.P. Siedsma (secretaris)

ing. R.L. Vogel

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de hierna genoemde informatie die van het bevoegde gezag is ontvangen, als uitgangspunt. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Startnotitie m.e.r. Dijkversterking Steurgat-Bergsche Maas Dijkkring 24 (Werendam-Hank), Oranjewoud, 17 juni 2010;
- Reactie van Programmadirectie Ruimte voor de Rivier aan Waterschap Rivierenland betreffende PDR-standpunt naar aanleiding van Q-team advies, 1 april 2010.
- Ecologisch vooronderzoek dijkversterkingprojecten voor Ruimte voor de Rivier en Hoogwaterbeschermingsprogramma (Neder-Rijn, Lek, Steurgat, Bergsche Maas), Ecoconsultancy, Eindrapportage 16 november 2009.
- Dijkversterking Steurgat-Bergsche Maas (Dijkkring 24), Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit, H+N+S, april 2010

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. ZLTO, Babylonienbroek
2. Dhr. van Liempt, dhr. A. Hartensveld, dhr. P. Barendregt, dhr. Reijker, dhr. Van Avendonk, dhr. Van As, Hank
3. Fam. A. de Keizer-Vink, Werkendam
4. MR Advocaten en Adviseurs BV namens de Kurenpolder B.V, Hank
5. S.L. Lahpor-Van der Maarel namens dhr. J. van Avendonk, Werkendam
6. J.S.J.K. Snijder, Werkendam
7. Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport Dijkversterking Steurgat/ Bergsche Maas, Dijkkring 24 (Werkendam – Hank)

De oostelijke Steurgatdijk tussen Werkendam en Hank voldoet niet aan de wettelijke veiligheidseisen. Voor de dijkversterking stelt het Waterschap Rivierenland een plan op, dat moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. Ter onderbouwing van de besluitvorming wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

ISBN: 978-90-421-3121-7

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

